

SUOMEN AKATEMIA

HALLITUS

TUTKIMUSRAHOITUSPÄÄTÖSTEN PERUSTEET

2010 - 2011

6. huhtikuuta 2010

SISÄLTÖ

1. RAHOITUSPERUSTEET	4
1.1. Taloudellinen perusta	
1.2. Rahoittajien yhteistyö	
1.3. Tutkimuksen kustannusten yhteisrahoitteisuus	
1.4. Hakuajat	
1.5. Rahoituksen hakija ja hakemismenettelyn rajoitukset	
1.6. Rahoituksen hakemisen, myöntämisen ja käytön yleiset edellytykset ja ehdot	
1.6.1. Eräitä poikkeuksia kokonaiskustannusmallin soveltamiseen	
1.7. Rahoituspäätöstä koskevat muutokset	
1.8. Immateriaalioikeudet	
1.9. Tutkijoiden opetus- ja muut tehtävät	
1.10. Tutkijoiden liikkuvuus	
1.11. Aineistonhallinta ja julkaiseminen	
1.12. Raportointi	
1.13. Muita periaatteita ja suosituksia	
2. HAKEMUSTEN ARVIOINTI	11
2.1. Arvioinnin periaatteet	
2.2. Arviointimenettely	
3. RAHOITUSMUODOT	14
3.1. TUTKIJAN RAHOITUS	
3.1.1. Akatemiaprofessorin tehtävä	
3.1.2. Akatemiatutkijan tehtävä	
3.1.3. Tutkijatohtorin tehtävä	
3.2. TUTKIMUSHANKERAHOITUS	16
3.2.1. Akatemiahankkeet	
3.2.2. Kansallinen tutkimuksen huippuyksikköohjelma	
3.2.3. Tutkimusohjelmat	
3.3. TUTKIMUSEDELLYTYSTEN JA -YMPÄRISTÖJEN RAHOITUS	19
3.3.1. Tohtoriohjelmat ja niiden toiminnan rahoitus	
3.3.2. Tutkimuksen infrastruktuurit	
3.3.3. Finland Distinguished Professor Programme	

3.4. KANSAINVÄLISEN TUTKIMUSYHTEISTYÖN ERITYISRAHOITUS	22
3.4.1. Kahdenväliset yhteistyösopimukset	
4. OHJEIDEN TAUSTAA	23
LIITETAULUKOT	25
1. Ulkomailla tapahtuvan työskentelyn kuukausiapurahan mitoitushje	
2. Suomessa työskentelevien ulkomaisten tutkijoiden apurahojen mitoitushje	

1. RAHOITUSPERUSTEET

Suomen Akatemian keskeisenä tehtävänä on korkeatasoisen tieteellisen tutkimuksen rahoittaminen. Tätä tarkoitusta varten Akatemialla on erilaisia rahoitusmuotoja, jotka ovat Akatemian hallituksen, tieteellisten toimikuntien ja Akatemian hallituksen asettamien jaostojen käytössä. Rahoituspäätökset perustuvat hakemuksiin ja ne ovat määräaikaisia. Akatemia asettaa tavoitteita myöntämälleen rahoitukselle sekä seuraa niiden toteutumista.

1.1. Taloudellinen perusta

Valtion talousarviossa Akatemialle osoitetaan valtuutta, joka oikeuttaa Akatemian sitoutumaan monivuotisiin tutkimusrahoituspäätöksiin. Talousarviossa Akatemialle myönnetään määrärahat talousarviovuoden ja aikaisempien vuosien valtuuksien käytöstä aiheutuviin menoihin. Lisäksi talousarvioon sisältyy määräraha hallintoviraston toimintaan sekä kansainvälisten organisaatioiden jäsenmaksuihin.

Akatemian hallitus osoittaa toimikuntien ja jaostojen käyttöön voimavarat. Rahoituspäätöstä tehdessään jaosto toteaa, minkä toimikunnan ja hallintoviraston yksikön toimialalle hanke kuuluu.

1.2. Rahoittajien yhteistyö

Tutkimusrahoituksessa Akatemia harjoittaa aloitteellista yhteistyötä yliopistojen, tutkimuslaitosten, koti- ja ulkomaisten rahoittajien sekä muiden toimijoiden kanssa. Erityisesti ohjelmarahoituksessa eli tutkimusohjelmien ja tutkimuksen huippuyksiköiden osalta pyrkimyksenä on, että ohjelmien hankkeiden tai muun toteutuksen rahoituksessa on mukana Akatemian ulkopuolisia tahoja.

Sopimus pohjaisessa rahoittajien yhteistyössä (esimerkiksi tutkimuksen huippuyksiköt ja FiDiPro –rahoitusohjelma) vastuut varmistetaan Akatemian, hankkeen tai yksikön vastuullisen johtajan ja ao. yliopiston tai tutkimuslaitoksen sekä muiden rahoittajien yhteisellä sopimuksella.

1.3. Tutkimuksen kustannusten yhteisrahoitteisuus

Suomen Akatemian tutkimusrahoitus on luonteeltaan yhteisrahoitteista toimintaa, jossa rahoitettavan hankkeen kustannuksista vastaa aina vähintään kaksi osapuolta. Akatemialta rahaa haettaessa yliopistot, tutkimuslaitokset ja muut tutkimusorganisaatiot sitoutuvat yhteisrahoitteiseen toimintaan omalla rahoitusosuudellaan.

Eräitä poikkeuksia lukuun ottamatta tutkimusrahoituspäätösten valmistelussa, tekemisessä ja toimeenpanossa sovelletaan kokonaiskustannusmallia (poikkeuksista ks. 1.6.1.). Tämä vaikuttaa määrärahojen hakemiseen, budjetointiin, määrärahojen osoittamiseen käyttäjille, kirjanpitoon ja raportointiin.

Kokonaiskustannusmallia sovellettaessa Suomen Akatemian rahoitusosuus on yleensä enintään 80%, jolla Akatemia rahoittaa hankkeen kokonaiskustannuksia. Tutkimusinfrastruktuurien rahoituksessa Akatemian rahoitusosuus on enintään 70% (vrt. kohta 3.3.2.). Rahoituksen enimmäisosuutta sovelletaan yhtäältä haku- ja päätösvaiheen *arvioituja* kokonaiskustannuksia laskettaessa ja toisaalta hankkeen kuluessa (laskutusmenettely) ja päättyessä (raportointi) *toteutuneita* kokonaiskustannuksia laskettaessa. Haku- ja päätösvaiheen kokonaiskustannuksia laskettaessa otetaan huomioon vain rahoitus, joka on jo vahvistettu esimerkiksi rahoituksen myöntäjän päätöksellä. Rahoitusosuutta sovelletaan yhtäläisesti hankkeen kaikkiin kustannuksiin eli sekä välittömiin että välillisiin kustannuksiin, myös yleiskustannusosuuteen.

1.4. Hakuajat

Vuonna 2010 Suomen Akatemialla on kaksi tutkimusrahoituksen hakuaikaa, toinen tammikuussa ja toinen lokakuussa. Vuonna 2011 hakuajat ovat huhtikuussa ja syyskuussa. Syksyn haussa ovat haettavana muun muassa akatemiahankerahoitus, akatemiatutkijan tehtävät ja tutkijatohtorin tehtävät. Määrärahat julistetaan rahoitusmuodoittain määräaikana haettaviksi sen mukaan kuin hallintovirasto päättää.

Tutkimusohjelmien ja tohtoriohjelmien hakuajat voivat poiketa yleisistä hakuajoista, samoin kaksivaiheisena toteutettavat haut sekä kansainväliseen tai kansalliseen tutkimusyhteistyöhön liittyvät hakuajat. Ilmoitetut hakujen päättymisajankohdat ovat ehdottomia.

1.5. Rahoituksen hakija ja hakumenettelyn rajoitukset

Akatemian rahoituksen hakijana on yleensä tutkimushankkeen vastuullinen johtaja. Vastuullisen johtajan tulee olla väitellyt tutkija tai professorin tai dosentin tasoinen tutkija, ellei rahoitusmuodoittain tässä päätöksessä ole muuta mainittu tai asetuksessa säädetty tai johtosäännössä määrätty. Tutkimuksen infrastruktuurien rahoituksessa ja FiDiPro-rahoitusohjelmassa hakijana on yliopisto tai muu tutkimusorganisaatio.

Akatemiahankkeiden, tutkimuksen huippuyksiköiden ja tutkimusohjelman haussa hakijana voi olla eri suorituspaikoissa toimivien tutkimushankkeiden yhteenliittymä, konsortio. Konsortio on yhteisen tutkimussuunnitelman ohjaamana toimiva määrääkainen itsenäisten osahankkeiden kokonaisuus, jossa suunnitelmallisella yhteistyöllä pyritään tavanomaista hankeyhteistyötä mittavampaan lisäarvoon. Konsortion mahdollisen aihakemuksen sekä konsortion yhteisen tutkimus- ja rahoitussuunnitelman sisältävän varsinaisen hakemuksen jättää konsortion johtaja. Lisäksi konsortion osahankkeiden johtajat jättävät omat yhteistä tutkimussuunnitelmaa täsmentävät hakemuksensa, joissa esittävät rahoitustarpeensa. Konsortiohakemus käsitellään Akatemiassa yhtenä kokonaisuutena ja siitä tehdään päätös yhdessä toimikunnassa tai jaostossa.

Akatemian tutkimusrahoituksen myöntömenettelyssä noudatetaan valtionavustuslakia silloin, kun rahoituksen hakijana tai saajana on muu kuin valtion organisaatio,

esimerkiksi julkisoikeudellinen yliopisto tai muu itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, kunta, kuntayhtymä, yhdistys, yritys, säätiö, ulkomainen organisaatio tai yksityinen henkilö. Lisäksi rahoitukseen, jolla on kytkentä yritystoimintaan, noudatetaan kilpailun vääristämistä ehkäiseviä ja kiellettyjä valtiontukia koskevia EU:n säädöksiä.

Rahoitusta voidaan myöntää samalle henkilölle samassa haussa vain yhdessä seuraavista rahoitusmuodoista: akatemiaturkijan tehtävä, tutkijatohtorin tehtävä ja akatemiahanke. Samassa haussa voidaan akatemiahankerahoitusta myöntää vain yksi rahoitus samalle hakijalle. Mikäli rahoituksen hakija hakee samassa haussa useammalla kuin yhdellä hakemuksella jotain tai joitain näistä rahoitusmuodoista, arvioidaan hakemuksista vain ensimmäisenä saapunut. Suunnattujen akatemiahankkeiden osalta rajoituksen voimassaolo päätetään hakukohtaisesti.

Tutkimuksen huippuyksikön vastuullinen johtaja tai muu huippuyksikköön kuuluva tutkija ei voi hakea akatemiahankerahoitusta huippuyksikkörahoituksen ensimmäisellä kolmivuotiskaudella.

Akatemiaturkijan tehtävää ei voida myöntää hakijalle, jonka Akatemian myöntämän tutkijatohtorin tehtävän toimikausi olisi osittain päällekkäinen akatemiaturkijan tehtävän toimikauden kanssa.

Eläkkeellä olevalle tutkijalle voidaan myöntää rahoitusta samoin perustein kuin muille tutkijoille, ei kuitenkaan omaa palkkaa tai henkilökohtaista apurahaa varten.

1.6. Rahoituksen hakemisen, myöntämisen ja käytön yleiset edellytykset ja ehdot

Suomen Akatemialta tutkimusrahoitusta hakeva esittää hakemuksessaan hankkeen kokonaiskustannusarvion sekä rahoitussuunnitelman, johon sisältyy Akatemialta haettava rahoitus. Hakemukseen sisältyy myös tutkimuksen suorituspaikan sitoumus, joka koskee hankkeen rahoittamista hakemuksen rahoitussuunnitelmassa esitetyllä osuudella sekä sitoumus hankkeen perusedellytysten turvaamisesta ja ilmoitus suorituspaikan yleiskustannusosuudesta, henkilösivukustannuksista ja tehollisen työajan kertoimesta. Mikäli kysymyksessä on valtionapu, tutkimuksen suorituspaikka sitoutuu toimimaan hakijan puolesta valtionavustuksen saajana siihen liittyvine velvoitteineen.

Akatemiaprofessorin ja akatemiaturkijan tehtävän hakijoilla suorituspaikan sitoumus koskee myös tutkijan työajan käyttöä muihin kuin tutkimustehtäviin sekä palkkausta ja muita tutkijan toimintaedellytyksiä.

Suomen Akatemia rahoittaa tutkimushankkeita vain silloin, kun tutkimuksen suorituspaikka takaa hankkeen toteuttamisen perusedellytykset. Nämä määräytyvät tutkimuksen luonteen perusteella, mutta tavanomaiset perusedellytykset ovat samat kuin laitoksen muilla tutkijoilla eli työskentely- ja laboratoriotilat, laitteet (ml. atk), tietoliikenne-, puhelin-, posti-, kopiointi- ja kirjastopalvelujen käyttömahdollisuus.

Akatemian rahoituksella voidaan kattaa sekä hankkeen välittömiä kustannuksia (esim. välittömät palkat) että välillisiä kustannuksia (esim. toimitilakustannukset). Näitä kustannuksia katetaan samalla prosenttiosuudella.

Tutkimushankkeen välittömiin kustannuksiin myönnetty Akatemian rahoitus on tarkoitettu kattamaan kuluja, jotka syntyvät esimerkiksi tutkimusryhmän työajasta, tutkimuskuluista, matkoista, kotimaisesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä ja liikkuvuudesta sekä kansainvälisten hankkeiden valmistelusta. Myös arvonlisävero maksetaan myönnetyllä määrärahalla; tämän edellytyksenä on, että hakija ei voi vähentää arvonlisäveroa tilinpidossaan.

Tutkimusrahoituspäätökset tehdään tutkimushankkeen toteutusta parhaiten tukevalta tavalla. Kaikki tutkimushankkeen määrärahatarpeet pyritään käsittelemään saman päätöksen yhteydessä. Toimikunta tai jaosto voi asettaa rahoitukselle ehtoja. Hankkeelle ei yleensä myönnetä lisärahoitusta rahoituskaudelle.

Kun kysymyksessä on valtionapu, rahoitettavan hankkeen vastuullisen johtajan taustaorganisaatio on avustuksen saaja. Avustuspäätös on ehdollinen siten, että avustuksen saajana oleva taustaorganisaatio voi käyttää avustusta vain hakemuksessa mainitun ja sen vastuullisen johtajan toteuttaman tutkimuksen rahoittamiseen.

Suomen Akatemian tutkimusmäärärahalla palkattavan henkilöstön tulee olla palvelussuhteessa. Palvelussuhteen keston tulee olla vähintään rahoituskauden mittainen, ellei tutkimushankkeen toteuttamiseen liittyvä erityinen syy edellytä lyhyempää palvelussuhdetta.

Apurahaa maksetaan yleensä vain työskentelyyn tai opiskeluun ulkomailla sekä ulkomaisen tutkijan korkeintaan vuoden mittaiseen tutkimusvierailuun Suomessa. Apurahan mitoituksessa otetaan huomioon apurahan saajan velvollisuus ottaa itselleen lain mukainen vakuutusturva.

Rahoitus osoitetaan tutkijan taustaorganisaatiolle, joka voi olla muukin kuin suorituspaikka. Apuraha voidaan osoittaa myös suoraan ao. henkilölle. Akatemiaprofessorin ja akatemiattutkijan tehtäviin liittyvä rahoitus osoitetaan siihen suorituspaikkaan, jossa tutkija työskentelee.

Mikäli kysymyksessä on valtionapu, sitä hallinnoi suorituspaikka, joka myös vastaa maksatuspyyntöjen laatimisesta ja toimittamisesta sekä rahan käytön raportoimisesta Suomen Akatemialle.

Hankkeen toteuttamisesta ja rahoitussuunnitelman noudattamisesta vastaa ensisijaisesti tutkimushankkeen vastuullinen johtaja.

Määrärahojen laskentaperusteet ja vuosieräjaottelu merkitään tutkijalle lähetettävään päätösilmoitukseen kokonaiskustannusmallin mukaisesti. Laskentaperusteiden tulee olla mahdollisimman realistisia sekä vuosierien että käyttötarkoitusten suhteen. Kokonaissummaa ja apurahoja lukuun ottamatta kustannusjaottelu ei ole sito-

va, mutta hankkeen vastuullisen johtajan tulee pyrkiä noudattamaan määrärahan vuosieriä. Akatemian hallintovirasto voi asettaa rahoitukselle vuosierien budjetointiin liittyviä ehtoja.

Akatemian myöntämä rahoitus maksetaan taustaorganisaatiolle kolmasti vuodessa toteutuneiden kustannusten perusteella.

Maksatuspyyntöön perustuen Suomen Akatemia voi maksaa myöntämästään projekti-kohtaisesta rahoituksesta yliopistoille ja ammattikorkeakouluille ennakkoa 1/3 kyseisen vuoden rahoitussuunnitelman mukaisesta vuosierästä.

Akatemian rahoituksella hankitut tarvikkeet ja laitteet jäävät tutkimustyön suorituspaikan omistukseen.

1.6.1. Eräitä poikkeuksia kokonaiskustannusmallin soveltamiseen

Akatemiaprofessoreiden ja akatemiaturkijoiden omien palkkojen kustannuslaskentaan ei sovelleta kokonaiskustannusmallia. Henkilösivukulut sisältyviin palkkoihin liitetään 12,5%:n yleiskustannusosuus, joka on tarkoitettu tutkimuksen perusedellytysten kattamiseen. Akatemiaprofessorin tai akatemiaturkijan tehtävässä aloittavalle henkilölle myönnettävään tutkimuskulurahoitukseen sovelletaan kokonaiskustannusmallia.

Ennen 1.1.2009 toteutettuja hakuja koskevassa rahoituspäätösten kustannuslaskennassa ei sovelleta kokonaiskustannusmallia vaan päätöksentekohetkellä voimassa olleita ohjeita ja käytäntöjä (ml. henkilösivukulut ja 12,5%:n yleiskustannusosuus). Tämä koskee myös mahdollista jatkorahoituspäätöstä, joka tehdään tutkimuksen huipputyöskentelyn rahoituksesta tai tutkijan tehtävässä (ent. virassa) olevan henkilön tutkimuskuluista.

Apurahoihin ei sovelleta kokonaiskustannusmallia.

1.7. Rahoituspäätöstä koskevat muutokset

Rahoituskautta voidaan hakemuksesta pidentää vain erityisestä syystä, kuten hankkeessa työskentelevän tutkijan äitiys-, isyys-, vanhempain- tai hoitovapaan taikka varusmies- tai siviilipalvelun tai pitkäaikaisen sairauden johdosta. Edellytyksenä on, että tutkijalle ei ole otettu sijaista ja henkilö palaa tutkimushankkeeseen työskentelemään Akatemian rahoituksella. Mikäli hankkeen kustannuslaskentaan ei sovelleta kokonaiskustannusmallia, hankkeelle voidaan myös myöntää lisärahoitusta tutkijan äitiysvapaan tai pitkäaikaisen sairauden takia. Hoitovapaan perusteella rahoituskautta voidaan pidentää enintään vuodella.

Rahan käyttämättä jääminen ei ole peruste rahoituskauden jatkamiselle. Rahoitusta koskeviin asioihin ei voi hakea muutosta rahoituksen voimassaoloajan päätyttyä.

Akatemia voi antaa luvan tutkimuksen suorituspaikan muuttamiseen. Tällaisen hakemuksen tekee hankkeen vastuullinen johtaja yhdessä uuden suorituspaikan kanssa; hakemukseen tulee sisältyä alkuperäisen suorituspaikan suostumus siirtoon. Suorituspaikkaa muutettaessa Akatemia voi muuttaa hankkeelle maksamaansa rahoitusosuutta.

Akatemia voi perustellun hakemuksen nojalla antaa luvan tutkimushankkeen vastuullisen johtajan vaihtamiseen.

Tutkimushankkeen vastuullisen johtajan siirtyessä rahoituskauden aikana ulkomaille toiseen tutkimuksen suorituspaikkaan, rahoituksen siirtymisestä neuvotellaan tapauskohtaisesti Akatemian, ulkomaisen suorituspaikan ja kotimaisen suorituspaikan kesken.

1.8. Immateriaalioikeudet

Suomen Akatemia kehottaa rahoituksen saajaa sopimaan rahoitettavan hankkeen tulosten omistus- ja käyttöoikeuksista hankkeen muiden osapuolten kanssa. Sopimukset on parasta tehdä kirjallisesti ja mahdollisimman pian rahoituspäätöksen jälkeen. Myös rahoitettavan hankkeen käyttämien aineistojen omistus- ja käyttöoikeuksista tulisi hankkeen käynnistyessä osapuolten kesken kirjallisesti sopia.

Niissä tutkimuksen suorituspaikoissa, joissa sovelletaan korkeakoulueksintölakia, katsotaan Akatemian rahoittama tutkimus lain tarkoittamaksi sopimustutkimukseksi. Tämän mukaisesti korkeakouluilla on ensisijainen oikeus tutkimuksessa syntyneisiin keksintöihin. Muissa suorituspaikoissa työskenteleviin tutkijoihin sovelletaan työsuhtekeksintölakia.

1.9. Tutkijoiden opetus- ja muut tehtävät

Akatemiaprofessoreilla ja akatemiatutkijoilla opetuksen antaminen kuuluu työtehtäviin (ks. 3.1.1. ja 3.1.2.). Suomen Akatemia pitää yliopistoissa annettavan opetuksen ja tutkijan uran kannalta tärkeänä, että myös muut sen rahoittamat väitelleet tutkijat antavat tutkimustyöhön liittyvää opetusta. Akatemia suosittelee, että sen rahoittamat väitelleet tutkijat antavat ilman eri korvausta 5% työehtosopimuksen mukaisesta vuosityöajastaan omaan tutkimustyöhönsä liittyvää opetusta tai opinnäytetöiden ohjausta. Opetustehtäviin tai muihin omaan tutkimustyöhön välittömästi kytkeytymättömiin tehtäviin ei tulisi kuitenkaan käyttää yli 10% vuosityöajasta.

Akatemia suosittelee, että mikäli Akatemian rahoittamat tutkijakoulutettavat antavat opetusta, sen tulee liittyä heidän omaan tutkimustyöhönsä ja olla enintään 5% heidän vuosityöajastaan. Opetustyö ei saa viivästyttää väitöskirjatöitä.

1.10. Tutkijoiden liikkuvuus

Olenainen osa korkeatasoista ja uutta luovaa tutkimusta on vuorovaikutus ja liikkuvuus yli kansallisten ja institutionaalisten rajojen. Akatemialle esitettävään tutkimussuunnitelmaan tulee sisältyä hankkeen liikkuvuussuunnitelma. Suunnitelmassa kerro-

taan, miten asianomaisen tutkimushankkeen tutkija tai tutkijat aikovat toteuttaa kansallista ja kansainvälistä liikkuvuutta rahoituskaudella, miten ulkomaiset tutkijat osallistuvat hankkeen työskentelyyn sekä millä muilla tavoin hankkeessa ylitetään kansainvälisiä, kansallisia, institutionaalisia ja julkisen ja yksityisen sektorin välisiä rajoja.

1.11. Aineistonhallinta ja julkaiseminen

Akatemialle tehtävään tutkimusrahoitushakemukseen tulee sisältyä tutkimushankkeen aineistonhallintasuunnitelma, jossa kerrotaan, miten tutkimushanke aikoo hankkia ja käyttää tietoaineistoja, mitkä ovat hankkeen käyttämien ja synnyttämien aineistojen omistus- ja käyttöoikeudet sekä miten tutkimushankkeen tuottamia tietoaineistoja aiotaan säilyttää ja niiden myöhempi käyttö mahdollistaa.

On suositeltavaa, että Akatemian rahoittamat tutkijat julkaisevat tutkimusartikkelinsa internet-tietoverkon avoimissa tiedejulkaisuissa silloin, kun alalla on valittavissa perinteisiin tilausmaksullisiin lehtiin verrattuna vähintään samantasoisia sähköisessä muodossa olevia tieteellisiä julkaisuja.

On suositeltavaa, että Akatemian rahoittamat tutkimushankkeet luovuttavat hanketta varten kokoamansa yhteiskuntatieteellisen aineiston Tampereen yliopistossa sijaitsevan yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston (FSD) käyttöön. Luovutus tapahtuu mahdollisimman pian Akatemian rahoituksen päättymisen jälkeen. Aineiston vastaanottamisesta päättää tietoarkisto.

Akatemian rahoittamien tutkimushankkeiden tulee aina tieteellisissä julkaisuissaan mainita, että tutkimus on toteutettu Suomen Akatemian rahoituksella.

1.12. Raportointi

Tieteellisen toimikunnan tulee seurata toimialalleen kuuluvien tutkimushankkeiden varainkäyttöä ja tuloksellisuutta. Rahoituskauden päätyttyä tai uutta hakemusta Akatemialle tehdessään tutkimushankkeen vastuullinen johtaja raportoi Suomen Akatemialle tutkimushankkeensa varainkäytöstä, tutkimushenkilöstöstä, tutkimuksen edistymisestä ja tutkimuksen tuloksista.

1.13. Muita periaatteita ja suosituksia

Akatemian hallitus tai toimikunta voi päättää rahoituksen suuntaamisesta ennalta määritellylle alalle, teemaan tai tarkoitukseen. Tällöin esimerkiksi akatemiahankerahoitusta osoitetaan tavoitteellisesti, määrääjäksi ja kertaluonteisesti etukäteen päätetylle ja ilmoitetulle alalle (ks. 3.2.1.1.). Rahoituksen suuntaaminen voidaan toteuttaa yhdessä muiden toimikuntien tai muiden suomalaisten tai ulkomaisten rahoittajien kanssa. Sillä voidaan myös osallistua muiden organisaatioiden koordinoimiin tutkimusohjelmiin. Rahoituspäätökset tekee asianomainen toimikunta tai jaosto. Hankkeiden päätyttyä rahoituksen suuntaamisen tulokset ja lisäarvo arvioidaan.

Akatemian hallituksen asettama jaosto voi suunnata tutkimusmäärärahaa tutkijoille, jotka ovat menestyneet hyvin Euroopan tutkimusneuvoston (ERC) hauissa, mutta jääneet varalistalle. Akatemian rahoituksen tarkoituksena on vahvistaa hakijan ja hänen johtamansa hankkeen kilpailukykyä ja sen edellytyksenä on osallistuminen seuraavaan mahdolliseen ERC -hakuun. Enintään yksivuotinen rahoitus voidaan myöntää vain kerran samalle henkilölle ja se on enintään 50% ERC:lle osoitetun hakemuksen keskimääräisestä vuotuisesta rahoituksesta.

Tutkimusmäärärahoilla rahoitettavan tutkimushankkeen vastuullisen johtajan palkkaukseen voidaan myöntää enintään vuoden rahoitus. Palkkauksella edistetään hankkeen toteutusmahdollisuuksia ja se myönnetään vain tutkimuksellisesti hyvin perustellusta syystä; tällainen voi olla myös, ulkomailla tapahtuvaa työskentelyä, kotimaahan paluu sekä toiseen tutkimusorganisaatioon tai Suomessa sijaitsevaan yritykseen siirtyminen.

Rahoituspäätösten valmistelussa ja päätöksenteossa tulee ottaa huomioon Suomen Akatemian tasa-arvosuunnitelma.

2. HAKEMUSTEN ARVIOINTI

2.1. Arvioinnin periaatteet

Suomen Akatemian tutkimusrahoitus suunnataan kilpailuun perustuen parhaille tutkijoille ja tutkimusryhmille sekä lupaavimmille nuorille tutkijoille tieteellisesti kunnianhimoisten hankkeiden toteuttamiseen. Rahoituspäätökset perustuvat tutkimussuunnitelman ja hakijan tieteellisten ansioiden arviointiin. Rahoitus myönnetään määrääjäksi.

Akatemia soveltaa rahoituskohteidensa valinnassa seuraavia arviointiperusteita:

- Tutkimussuunnitelman tieteellinen laatu ja innovatiivisuus
- Hakijan/tutkimusryhmän pätevyys
- Tutkimussuunnitelman toteuttamiskelpoisuus
- Tutkimuksen kansainväliset ja kansalliset yhteistyösuhteet sekä tutkijoiden liikkuvuus
- Tutkimushankkeen merkitys ammattimaisen tutkijan uran edistämiseksi

Lisäksi, tutkimushankkeesta riippuen, arvioidaan tutkimuksen merkitys ja vaikuttavuus yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kannalta. Lähtökohtana on, että rahoitettava hanke palvelee suomalaista tutkimusta, yhteiskuntaa tai kansainvälistä yhteistyötä.

Korkeaan tavoitetasoon ja uusiin avauksiin pyrkiviin tutkimushankkeisiin sisältyy aina myös epäonnistumisen riski. Hakemuksia arvioitaessa sekä rahoituspäätöksiä val-

misteltaessa ja tehtäessä tämä ei ole este myönteiselle päätökselle. Tavoitteena on, riskeistä tietoisena, antaa mahdollisuus tieteellisiin läpimurtoihin sekä lisätä tutkimuksen ja tieteen uusiutumiskykyä.

Rahoituspäätöksiä tehtäessä huomiota kiinnitetään myös muihin Akatemian hyväksymiin tutkimuspoliittisiin tavoitteisiin. Tällaisia ovat esimerkiksi

- tutkimuksen kansainvälistäminen,
- luovien tutkimusympäristöjen kehittäminen,
- laajempien tutkimuskokonaisuuksien toteuttaminen,
- tutkimuksen monitieteisyyden ja tieteidenvälisyyden edistäminen,

- nuorten ja naisten tutkijanuran edistäminen,
- sukupuolten välisen tasa-arvon edistäminen tutkimuksessa,

- tutkimusohjelmien erityistavoitteet.
- huippuyksiköiden tukeminen ja
- strategisen huippuosaamisen keskittymiä palvelevan tutkimuksen edistäminen.

Rahoituspäätöksiä valmisteltaessa ja tehtäessä kiinnitetään huomiota hakijan tutkimusympäristön laatuun ja hankkeen tutkimusympäristöään vahvistavaan vaikutukseen. Huomiota kiinnitetään myös hankkeen vastuullisen johtajan taitoon ja kokeemukseen tutkimushankkeen johtamisessa. Samoin tulee ottaa huomioon hakijan käytössä oleva Suomen Akatemialta tai muualta saatu tutkimusrahoitus sekä se, miten hankkeen vastuullinen johtaja ja tutkimusryhmä ovat osoittaneet kykenevänsä hallitsemaan tutkimusvaroja.

Hakemuksista päätettäessä otetaan huomioon hyvään tieteelliseen käytäntöön sekä aineettomiin oikeuksiin liittyvät seikat. Vastuullisen tutkijan tulee tarvittaessa selvittää hakemuksensa tutkimussuunnitelmassa, miten tutkimushankkeessa on otettu huomioon eettiset kysymykset.

2.2. Arviointimenettely

Monivuotisista tutkimusmääräraha-hakemuksista pyydetään yleensä tieteellisen asiantuntijapaneelin kirjallinen lausunto tai vähintään kaksi ulkopuolista kirjallista arviointia henkilöiltä, jotka ovat arvostettuja tutkijoita alallansa. Paneeli antaa kustakin hakemuksesta yhden lausunnon.

Hakemusten arvioinnissa käytettävät asiantuntijat tai määräaikaiset paneelit hyväksyy ja arvioinnin pyytämättä jättämisestä päättää esittelystä toimikunnan puheenjohtaja, toimikunta tai jaosto erikseen tai tutkimusrahoituspäätöksen yhteydessä.

Ulkopuolista asiantuntijalausuntoa pyydetään akatemiaprofessorin tehtävän hakemuksista varsinaisessa haussa, akatemiaturkijan tehtävän hakemuksista, tutkijatohtorin tehtävän hakemuksista, akatemiahankehakemuksista (ml. toimikuntien suunnat-

tu akatemiahankerahoitus), huippuyksikköohjelman hakemuksista, tutkimusohjelmien varsinaisista hakemuksista, Finland Distinguished Professor -rahoitusohjelman varsinaisista hakemuksista sekä kahden tai useamman ulkomaisen rahoittajaorganisaation kanssa yhteisesti rahoitettavista hakemuksista, jos näin on sovittu.

Toimikunnan jäsen ei voi asiantuntijana antaa lausuntoa edellä mainituista hakemuksista eikä kuulua niitä käsittelevään paneeliin. Akatemian hallituksen tai toimikunnan jäsenen tutkimusrahoitushakemuksesta pyydetään aina kaksi arviointia Akatemian ulkopuolelta tai paneelin lausunto.

Mikäli perusteltuja syitä on, Akatemialle osoitetusta hakemuksesta ei tarvitse pyytää arviointia. Asiaa harkittaessa käytetään seuraavia perusteita:

- hakemus on myöhästynyt,
- hakemus on yhden täydennyspyynnön jälkeen olennaisilta osin puutteellinen,
- hakija tai hakemus ei täytä haulle asetettuja pätevyys- tai muita keskeisiä vaatimuksia,
- hakemus kohdistuu tarkoitukseen, jota varten Akatemialla ei ole rahoitusmuotoa,
- hakemus ei kuulu asianomaiseen hakuun,
- tutkimusohjelmahakuun jätetty hakemus ei kuulu ohjelman piiriin,
- hakija on jättänyt samassa haussa useamman kuin yhden hakemuksen, joka koskee jotain tai joitain seuraavista rahoitusmuodoista: akatemiaturkijan tehtävä, tutkijatohtorin tehtävä tai akatemiahanke; tällöin hakemuksista ensin saapunut arvioidaan,
- tutkimuksen huippuyksikön johtaja hakee akatemiahankerahoitusta huippuyksikön kuusivuotisen rahoituskauden ensimmäisellä kolmivuotiskaudella; tämä koskee myös muuta huippuyksikköön kuuluvaa tutkijaa,
- tutkijatohtorin tehtävän saanut hakee akatemiaturkijan tehtävää, jonka toimikausi olisi osittain päällekkäinen tutkijatohtorin toimikauden kanssa,
- hakija ei ole raportoinut ohjeiden mukaisesti Akatemian rahoituksella meneillään olevasta tai päättyneestä tutkimushankkeesta tai
- jos on aivan ilmeistä, ettei hakija muusta syystä voi jätetyn hakemuksen perusteella saada rahoitusta.

Mikäli vuoden aikana toteutetaan kaksi samankaltaista hakua ja niihin molempiin osoitetaan olennaisilta osin samat hakemukset, voidaan ensimmäisen haun hakemuksesta tehtyjä tieteellisiä arviointeja käyttää jälkimmäisen haun hakemuksista päätettäessä.

Arviointia ei saa pyytää henkilöltä, joka on esteellinen. Esteellisyysperusteita ovat hakijan lähisukulaisuus tai se, että arvioija toimii hakijan esimiehenä, alaisena tai työn ohjaajana tai että hän on parhaillaan hakijana samaan virkaan tai tehtävään kuin hakija tai hallintolain mukaan muutoin esteellinen. On myös vältettävä arvioinnin pyytämistä henkilöltä, jolla on ollut yhteisiä julkaisuja hakijan kanssa viimeksi kuluneen kolmen vuoden aikana. Mikäli asiantuntija itse hakee rahoitusta Akatemialta, ei hän siinä haussa voi toimia hakemusten arvioijana siinä toimikunnassa, jossa hä-

nen hakemuksensa käsitellään. Yleensäkin arviointia ei saa pyytää henkilöltä, jos luottamus hänen puolueettomuuteensa on jostakin syystä vaarantunut.

Akatemian tutkimusmääräraha-hakemusten arvioitsijoina käytetään pääosin ulkomaisia asiantuntijoita. Tämän takia hakemukset voidaan pyytää tehtäväksi englanninkielellä.

Arvioitsijoita valitessaan Suomen Akatemia pyrkii valitsemaan tehtävään tasapuolisesti miehiä ja naisia.

Ennen päätöksentekoa hakemukset voidaan käsitellä toimikuntien jäsenistä koostuissa valmistelemissa ryhmissä, joihin voi, edellä mainituin esteellisyyksivarauksin, kuulua myös Akatemian ulkopuolisia jäseniä. Valmistelevien ryhmien kokoonpanosta päättää asianomainen toimikunta.

3. RAHOITUSMUODOT

3.1. TUTKIJAN RAHOITUS

Tutkijan henkilökohtaisen rahoituksen tavoitteena on tukea tutkijan pätevoitymistä ja etenemistä urallaan, edistää korkeatasoisen tutkijakunnan kehittymistä eri aloilla sekä lisätä tutkijan ammatin houkuttelevuutta. Akatemiaprofessorin ja akatemiattutkijan tehtävien tavoitteena on tarjota parhaimmille tutkijoille mahdollisuus täysipäiväiseen itsenäiseen tieteelliseen työskentelyyn, oman alan kehittämiseen ja kansainväliseen vuorovaikutukseen. Tutkijatohtorin tehtävän tavoitteena on lupaavimpien, äskettäin tohtorin tutkinnon suorittaneiden nuorten tutkijoiden pätevoityminen ja itsenäistyminen ammattitutkijoiksi.

Akatemiaprofessorin ja akatemiattutkijan tehtävien palkkojen kustannuslaskentaan ei sovelleta kokonaiskustannusmallia vaan 12,5%:n yleiskustannusosuutta. Yleiskustannusosuus on tarkoitettu tutkimuksen perusedellytysten rahoittamiseen. 31.12.2008 jälkeen toteutetun haun perusteella myönnetyn tutkijan tehtävän tutkimuskulurahoituksen kustannuslaskentaan sovelletaan kokonaiskustannusmallia.

3.1.1. Akatemiaprofessorin tehtävä

Akatemiaprofessorin tehtävään voidaan valita henkilö, joka on osoittautunut eteväksi tutkijaksi ja jonka voidaan katsoa myötävaikuttavan tutkimuksen edistymiseen oman tieteenalansa piirissä. Tehtävä on tarkoitettu huippututkijalle määräaikaiseen täysipäiväiseen tutkimustyöhön ja siihen liittyvään toimintaan. Akatemiaprofessori toteuttaa omaa tutkimussuunnitelmaansa, johtaa tutkimusryhmänsä työtä ja antaa ohjausta nuorille tieteenharjoittajille. Akatemiaprofessorin työtehtäviin sisältyy ilman erillistä korvausta annettavaa oman alan opinnäytetöiden ohjausta sekä tutkimustyöhön liittyvää opetusta 5 % vuosityöajasta; kaikkiaan opetustehtäviin ja muihin omaan tutkimustyöhön välittömästi kytkeytymättömiin tehtäviin saa käyttää enintään 10 % vuosityöajasta.

Akatemiaprofessorin tehtävä täytetään enintään viideksi vuodeksi kerrallaan. Jatkokauden voi saada tuloksellisen toiminnan ja kilpailukykyisen tutkimussuunnitelman perusteella. Toimikunta myöntää akatemiaprofessorille hakemuksesta tutkimusrahoitusta toimikaudelle.

Suomen Akatemia mitoittaa akatemiaprofessorin tehtävän palkkausmäärärahan 8 030 euron kuukausipalkan mukaan.

Siltä varalta, että akatemiaprofessorin tehtävän saanut henkilö ei ota vastaan saamaansa rahoitusta, tulee hallituksen laatia muista parhaiten menestyneistä ehdokkaista varahenkilölistä, jonka osoittamassa järjestyksessä listalle kuuluville henkilöille tarjotaan akatemiaprofessorin tehtävää.

3.1.2. Akatemiaturkijan tehtävä

Akatemiaturkijan tehtävä on tarkoitettu kokeneelle tutkijalle itsenäiseen tutkimussuunnitelman mukaiseen tieteelliseen työskentelyyn. Akatemiaturkijakauden tarkoituksena on antaa parhaille tutkijoille määräaikainen mahdollisuus pätevytyymiseen ylimpiin tutkijan tehtäviin tai muihin asiantuntijatehtäviin. Tutkijantehtävää täytettäessä edellytetään tohtorin tutkinnon jälkeen harjoitettua menestyksestä julkaisu-toimintaa ja tohtorin tutkinnon jälkeistä vähintään kolmen ja enintään yhdeksän vuoden tieteellistä työskentelyä. Akatemiaturkijan työtehtäviin sisältyy ilman eri korvausta annettavaa oman alan opinnäytetöiden ohjausta sekä tutkijan omaan tutkimustyöhön liittyvää opetusta 5 % vuosityöajasta; kaikkiaan opetustehtäviin ja muihin omaan tutkimustyöhön välittömästi kytkeytymättömiin tehtäviin saa käyttää enintään 10 % vuosityöajasta.

Akatemiaturkijan tehtävä täytetään viideksi vuodeksi. Samalle henkilölle rahoitusta voidaan osoittaa yhdelle viisivuotiskaudelle. Akatemiaturkijalle voidaan myöntää rahoitusta tutkimuskuluihin, kansainväliseen yhteistyöhön ja liikkuvuuteen sekä tutkimusryhmän perustamiseen sen perusteella, mitä hän tehtävän saatuaan on esittänyt.

Suomen Akatemia mitoittaa akatemiaturkijan työsuhteisen tehtävän palkkausmäärärahan 4 460 euron kuukausipalkan mukaan.

Siltä varalta, että akatemiaturkijan tehtävän saanut henkilö ei ota vastaan saamaansa rahoitusta, tulee toimikunnan laatia muista parhaiten menestyneistä hakijoista varahenkilölistä, jonka osoittamassa järjestyksessä listalle kuuluville henkilöille tarjotaan akatemiaturkijan tehtävää. Varahenkilölistä on voimassa sen vuoden loppuun, jolloin rahoituspäätökset tehtiin.

3.1.3. Tutkijatohtorin tehtävä

Rahoitusmuodon tarkoituksena on edistää äskettäin tohtorin tutkinnon suorittaneiden nuorten tutkijoiden pätevytyymistä ja itsenäistymistä ammattitutkijoiksi. Tutkijatohtorin tehtävänä on esitetyn suunnitelman mukainen tutkimustyö. Lisäksi Akate-

mia suosittelee, että tutkijatohtori antaa oman alan opinnäytetöiden ohjausta ja omaan erikoisalaan liittyvää opetusta (vrt. kohta 1.9.).

Hakijana Akatemian tutkijatohtorin tehtävään voi olla henkilö, jonka tohtorin tutkinnon suorittamisesta on hakuajan päättyessä kulunut enintään neljä vuotta. Hakemusta arvioitaessa kiinnitetään erityistä huomiota suunnitelman kansainväliseen ulottuvuuteen ja hakijan liikkuvuuteen. Palkan lisäksi tutkijatohtorille voidaan myöntää rahoitusta välttämättömiin tutkimustyön ja kansainvälisen yhteistyön aiheuttamiin kuluihin.

Tutkijatohtorin rahoitus on kolmivuotinen. Samalle henkilölle rahoitusta voidaan osoittaa yhdelle kolmivuotiskaudelle.

Siltä varalta, että Akatemian tutkijatohtorin tehtävän saanut henkilö ei ota vastaan saamaansa rahoitusta, toimikunnan tulee laatia muista parhaiten menestyneistä hakijoista varahenkilöistä, jonka osoittamassa järjestyksessä listalle kuuluville henkilöille tarjotaan tutkijatohtorin tehtävää. Lista on voimassa sen vuoden loppuun, jolloin rahoituspäätökset tehdään.

3.2. TUTKIMUSHANKERAHOITUS

3.2.1. Akatemiahankkeet

Akatemiahanke on tieteellisten tutkimushankkeiden rahoitusmuoto, jolla edistetään tutkimuksen laatua, uusiutumiskykyä ja monimuotoisuutta. Akatemiahankerahoitus tarjoa tutkijoille mahdollisuuden tieteellisesti kunnianhimoiseen tutkimustyöhön, uusiin avauksiin ja tutkimuksellisen riskin ottoon. Tavoitteena on kansainvälisesti vertaillen mahdollisimman korkea tieteellinen taso ja siten tutkimuksen luovuuden, suorituskyvyn ja vaikuttavuuden vahvistaminen. Rahoituksen kohteena ovat ensisijaisesti ryhmät, jotka koostuvat jo väitelleistä tutkijoista.

Akatemiahankerahoitus on tarkoitettu kaikkiin hankkeen välittömiin kustannuksiin, jotka syntyvät esimerkiksi tutkimusryhmän tutkijoiden työajasta, tutkimuskuluista, matkoista, kotimaisesta ja kansainvälisestä yhteistyöstä ja liikkuvuudesta, ulkomailla tapahtuvasta työskentelystä ja tutkijankoulutuksesta sekä kansainvälisten hankkeiden valmistelusta aiheutuvista kuluista.

Akatemiahankkeen vastuullisen johtajan palkkaukseen voidaan myöntää enintään vuoden rahoitus. Palkkauksella edistetään akatemiahankkeen toteutumismahdollisuuksia ja se myönnetään vain tutkimuksellisesti hyvin perustellusta syystä; tällainen voi olla myös ulkomailla tapahtuva työskentely, kotimaahan paluu sekä toiseen tutkimusorganisaatioon tai Suomessa sijaitsevaan yritykseen siirtyminen.

Akatemiahankerahoitus mitoitetaan yleensä nelivuotiseksi.

Edellä sanottu koskee myös suunnattuja akatemiahankkeita.

Jos hakijalla on jo meneillään akatemiahanke, yleisellä tutkimusmäärärahalla rahoitettu hanke tai akatemiaprofessorin tai akatemiaturkijan tehtävään osoitettu rahoitus, hänelle voidaan myöntää rahoitus akatemiahankkeeseen vain erityisen painavasta syystä.

Tutkimuksen huippuyksikön vastuullinen johtaja tai muu huippuyksikköön kuuluva tutkija voi hakea akatemiahankerahoitusta huippuyksikkörahoituksen toisella kolmi-vuotiskaudella.

3.2.1.1. Suunnattu akatemiahankerahoitus

Toimikunta voi ennen asianomaisen haun avautumista päättää akatemiahankerahoituksen suuntaamisesta tavoitteellisesti, määrääjäksi ja kertaluonteisesti toimikunnan etukäteen ilmoittamalle alalle tai tarkoitukseen. Akatemiahankerahoituksen suuntaaminen voidaan toteuttaa yhdessä muiden toimikuntien tai muiden suomalaisten tai ulkomaisten rahoittajien kanssa. Sillä voidaan myös osallistua muiden organisaatioiden koordinoimiin tutkimusohjelmiin. Rahoituspäätökset tekee asianomainen toimikunta tai usean toimikunnan yhteisissä kansainvälisissä hauissa hallituksen asettama jaosto. Hankkeiden päätyttyä rahoituksen suuntaamisen tulokset ja lisäarvo arvioidaan.

3.2.2. Kansallinen tutkimuksen huippuyksikköohjelma

Suomen Akatemia vastaa kansallisen tutkimuksen huippuyksikköstrategian toteuttamisesta ja ajan tasalla pitämisestä, valitsee tutkimuksen huippuyksiköt sekä edistää kansallisten ja kansainvälisten huippuyksikköverkostojen muodostumista. Huippuyksikköohjelmilla edistetään suomalaisen tutkimuksen suorituskykyä, luodaan toimintaedellytyksiä tutkimusryhmien yhteenliittymille, tuetaan kansainvälistä tutkimusyhteistyötä sekä vahvistetaan mahdollisuuksia tieteellisten läpimurtojen saavuttamiseen.

Huippuyksikkö on tutkimus- ja tutkijankoulutusyhteisö, joka kuuluu oman alansa kansainväliseen parhaimmistoon. Se voi muodostua yhdestä tutkimusryhmästä tai koostua useasta kiinteässä yhteistyössä keskenään toimivasta korkeatasoisesta tutkimusryhmästä, jotka toimivat yliopistossa, tutkimuslaitoksessa tai useassa eri organisaatiossa, mahdollisesti myös yhteistyössä yritysten kanssa.

Huippuyksiköiden valintaa edeltää kaksivaiheinen haku. Ensimmäisessä vaiheessa Akatemia pyytää tutkijoilta yleisellä haulla aihakemukset. Akatemian pääjohtajan nimeämä ohjelmaryhmä tekee ehdotuksen yksiköistä, joilta pyydetään varsinaiset hakemukset. Ohjelmaryhmässä on edustus kaikista tieteellisistä toimikunnista ja sen toimintaan voi osallistua mahdollisten muiden rahoittajien edustajia joko jäsenenä tai asiantuntijoina.

Tutkimuksen huippuyksiköt valitsee Akatemian hallitus ohjelmaryhmän ehdotuksesta. Valinnat tehdään kansainvälisten arviointien ja tutkimuspoliittisten näkökohtien perusteella kuudeksi vuodeksi. Esisijainen arviointikriteeri on tutkimus- ja toiminta-

suunnitelman tieteellinen laatu ja innovatiivisuus. Mikäli jatkokautta hakeva ja uusi hakija arvioidaan tieteelliseltä tasoltaan samanvertaisiksi, nimetään huippuyksiköksi uusi hakija, ellei molempia voida nimetä.

Huippuyksikön kuusivuotinen rahoituskausi jakaantuu kahteen osaan (3+3 vuotta). Huippuyksiköiden resursoinnista sekä sopijaosapuolten vastuista ja velvollisuuksista sovitaan yhdessä Akatemian, huippuyksiköiden, niiden taustaorganisaatioiden sekä mahdollisten muiden rahoittajien kanssa. Huippuyksikkökausien lukumäärää ei rajoiteta.

Tieteelliset toimikunnat asettavat kullekin huippuyksikölle tieteellisen tukiryhmän, jonka tehtävänä on, seurannan ohella, aloitteellisesti tukea ja edistää huippuyksikön tieteellistä toimintaa. Yksiköillä voi olla myös kokonaan tai osittain yhteisiä tukiryhmiä.

Huippuyksiköt raportoivat toiminnastaan Akatemialle erikseen annettavien ohjeiden mukaisesti. Tieteelliset tukiryhmät raportoivat Akatemialle huippuyksiköiden toiminnasta. Jos kolmannen toimintavuoden aikana todetaan, että yksikön toiminta ei vastaa tavoitteita, sille annetaan mahdollisuus korjata havaitut ongelmat. Ellei yksikö tässä onnistu, se menettää huippuyksikköasemansa ja sen sopimus pohjainen rahoitus lopetetaan hallitusti.

Huippuyksikköohjelma arvioidaan Akatemian rahoituksen päätyttyä.

3.2.3. Tutkimusohjelmat

Tutkimusohjelma on määräaikainen ja kooltaan merkittävä tutkimushankkeiden kokonaisuus, joka on suunnattu valittuun aihealueeseen tai ongelmaan. Ohjelma pyrkii ohjatusti sille asetettuihin tavoitteisiin ja edistää tieteidenvälistä yhteistyötä. Sekä ohjelmien että siihen sisältyvien hankkeiden tulee pyrkiä verkottumaan kansainvälisesti.

Tieteellisillä toimikunnilla on keskeinen rooli ohjelmaehdotusten arvioinnissa ja priorisoinnissa. Päätökset ohjelmien käynnistämisestä ja niiden taloudellisista voimavaroista tekee Akatemian hallitus kerran vuodessa. Päätöksiä tehdessään hallitus arvioi ohjelman tavoitteita, edellytyksiä ja yhteistyömuotoja. Ohjelmien rahoitus mitoitetaan yleensä vähintään neljälle vuodelle.

Tutkimusohjelmien tavoitteena on uudistaa tieteellistä tutkimusta ja osaamista ja tuottaa koordinoitusti uutta tietoa temaattisesti tai ongelmalähtöisesti rajatuista aiheista. Tutkimusohjelmat ovat eri tieteenalojen tutkijoiden, tutkimustiedon käyttäjien ja tutkimuksen rahoittajien kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön foorumeita. Tutkimusohjelmien tavoitteena on korkea tieteellinen laatu ja pitkän aikavälin tieteellinen ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus.

Hallituksen päätöksen jälkeistä ohjelman valmistelua, johtamista, seuranta ja arviointia varten asetetaan toimikuntien ja hallituksen jäsenistä, muiden rahoittajien

edustajista sekä Akatemian ulkopuolisista asiantuntijoista koostuva johtoryhmä. Pääjohtaja päättää esittelystä johtoryhmän kokoonpanosta ja toimikaudesta. Ohjelman tieteellisestä koordinaatiosta vastaa ohjelman johtoryhmä yhdessä ohjelmapäällikön kanssa.

Akatemian hallitus asettaa jaoston, joka päättää haussa käytettävistä asiantuntijoista, jatkoon hyväksyttävistä aihakemuksista ja rahoitettavista hankkeista.

Tutkimusohjelmien tavoitteet ja niiden toteuttamisen keinot kuvataan Akatemian hallituksen 9.12.2008 hyväksymässä tutkimusohjelmastrategiassa.

Ohjelman päätyttyä sen tavoitteiden toteutuminen ja tulokset arvioidaan.

3.3 TUTKIMUSEDELLYTYSTEN JA -YMPÄRISTÖJEN RAHOITUS

3.3.1 Tohtoriohjelmat ja niiden toiminnan rahoitus

Akatemian tohtoriohjelma on organisoitu, nelivuotinen tutkijankoulutusohjelma, jossa on opetusministeriön rahoittamia nelivuotisia tutkijankoulutuspaikkoja päätoimisille väitöskirjan tekijöille. Tohtoriohjelmissa on yleensä myös muita kuin opetusministeriön rahoittamia kokopäiväisiä opiskelijoita. Tohtoriohjelmissa väitöskirjoja valmistellaan ohjatusti ympäristössä, joka tukee korkeatasoista tutkimusta ja systemaattista tohtorikoulutusta. Valtakunnallisella tohtoriohjelmien järjestelmällä vahvistetaan suomalaista tutkimusta ja koulutetaan korkeatasoista tutkija- ja asiantuntijakuntaa yliopistojen, elinkeinoelämän ja muun yhteiskunnan tarpeisiin.

Tohtoriohjelmiä koskevia hakemuksia arvioitaessa kiinnitetään huomiota ohjelmien

- tieteelliseen laatuun ja tutkimusympäristöön,
- koulutuksen ja ohjauksen kehittyneisyyteen,
- ohjelman edustaman alan tohtoritarpeeseen ja tohtorien sijoittumiseen työelämään,
- kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön sekä
- ohjelman toimintatapoihin ja toiminnan suunnitelmallisuuteen.

Tohtoriohjelmien tulee olla hallinnollisesti ja taloudellisesti hyvin hoidettuja. Huomiota kiinnitetään myös yliopistojen ja tutkimuslaitosten sitoutumiseen ohjelman toteutukseen ja resursointiin. Tutkijaksi koulutettavien urasuunnittelua ja -ohjausta on kehitettävä ja ulkomaisten opiskelijoiden määrää tohtoriohjelmissa pyritään lisäämään.

Tohtoriohjelman tulee tukea yliopistojen strategisia tavoitteita sekä liittyä yliopistojen omiin tai yhteisiin vahvoihin tutkimusaloihin, tutkimuksen huippuyksiköihin sekä kansallisiin ja kansainvälisiin tutkimusverkostoihin.

Tohtoriohjelmaa koskevan hakemuksen jättää Akatemialle ohjelman vastuullinen johtaja. Suorituspaikan sitoumuksen hakemukselle antaa vastuuyliopiston nimikirjoi-

tusoikeuden omaava henkilö. Akatemian tohtoriohjelmista päättää Akatemian hallituksen asettama jaosto tieteellisten toimikuntien tekemän valmistelun ja arvioinnin pohjalta.

Akatemia rahoittaa hyväksymiensä tohtoriohjelmien korkeatasoista koulutusta. Rahoitusta voidaan myöntää kurssin järjestävän yliopiston ulkopuolelta tulevien opettajien matkoihin ja palkkioihin sekä tarvittaessa tohtoriopiskelijoiden matkoihin. Erityisesti rahoitetaan ohjelmien kansainvälistymistä ja kansallista instituutio- ja sektorirajat ylittävää yhteistoimintaa. Rahoituspäätökset pyritään tekemään siten, että ne kattavat kerralla ohjelman koko nelivuotiskauden.

Näitä ohjeita sovelletaan vuonna 2010 järjestettävästä tohtoriohjelmahausta lähtien.

3.3.2. Tutkimusinfrastruktuurien rahoitus

Suomen Akatemia voi rahoittaa kansallisesti merkittävien ja tieteellistä tutkimusta edistävien tutkimusinfrastruktuurien hankkimista, perustamista tai vahvistamista. Tällaiset infrastruktuurit muodostavat tutkimusvälineiden, -laitteistojen, -aineistojen ja -palvelujen varannon, joka mahdollistaa tutkimustyön, edesauttaa tutkimusyhteistyötä sekä vahvistaa tutkimuskapasiteettia. Tutkimusinfrastruktuurit voivat sijaita yhdessä paikassa tai olla hajautettuja kokonaisuuksia tai virtuaalisia infrastruktuureja.

Tutkimuksen infrastruktuureita koskevilla rahoituspäätöksillään Suomen Akatemia parantaa suomalaisen tutkimuksen laatua, uudistumista, kilpailukykyä ja tietevälisyyttä, lisää suomalaisten tutkimusympäristöjen vetovoimaisuutta sekä edistää yliopistojen, tutkimusryhmien ja tutkijoiden kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä. Tutkimusinfrastruktuureilla tuetaan myös tutkijankoulutusta sekä tieteellisen osaamisen ja tietopääoman muodostumista ja hyödyntämistä.

Tutkimusinfrastruktuurien rahoituksesta päättäessään Suomen Akatemia ottaa yleisten rahoitusperiaatteidensa lisäksi huomioon

- infrastruktuurin kansallisen ja kansainvälisen tieteellisen merkityksen ja lisäarvon
- hankkeen yhteydet taustaorganisaation tai -organisaatioiden tutkimusstrategiaan sekä organisaatioiden sitoutumisen hankkeeseen ja
- yhteyden Suomen tai Euroopan unionin infrastruktuurien tiekartalla esitettyihin hankkeisiin.

Lisäksi kiinnitetään huomiota infrastruktuurin hyödyntämisen suunnitelmallisuuteen ja monipuolisuuteen, potentiaalisen käyttäjäkunnan laatuun ja laajuuteen, infrastruktuurin teknologiseen ja muuhun kehittyneisyyteen sekä sen taloudelliseen tehokkuuteen infrastruktuurin elinkaaren aikana. Rahoituspäätöstä tehtäessä arvioidaan myös vaihtoehtoisten kansallisten ja kansainvälisten ratkaisujen olemassaolo.

Infrastruktuurihaku voi olla avoin tai tavoitteiden ja/tai hakijoiden suhteen kohdennettu. Vuonna 2010 toteutettavassa haussa rahoitetaan 10 milj. eurolla yliopistojen priorisoimia laajoja kokonaisuuksia, jotka tukevat paikallisia tai kansallisen tiekartan mukaisia tutkimusinfrastruktuureja.

Infrastruktuurirahoituksen hakijana on yliopisto tai muu tutkimusorganisaatio yhdessä yliopiston kanssa. Usean organisaation yhteishankkeissa on yksi vastuutaho; osapuolten keskinäiset toimintaa ja taloutta koskevat vastuut osoitetaan hakemuksessa.

Rahoitettavat tutkimuksen infrastruktuurit valitsee Suomen Akatemian hallitus asettamansa laajapohjaisen jaoston esitysten ja kansallisten tiedepoliittisten näkökohtien perusteella. Akatemian rahoitusosuus infrastruktuurin hankkimisen tai perustamisen kokonaiskustannuksista on enintään 70%. Akatemia ei rahoita tutkimusinfrastruktuurien käyttökuluja. Rahoituskausi on enintään viisi vuotta. Kunkin infrastruktuurihaun tulokset ja vaikuttavuus arvioidaan rahoituskauden päätyttyä.

3.3.3. Finland Distinguished Professor Programme

Finland Distinguished Professor Programme – rahoitusohjelman tavoitteena on vahvistaa maamme tieteellistä osaamisperustaa, kansainvälistää suomalaista tutkimusjärjestelmää, tuottaa lisäarvoa kansalliselle innovaatiojärjestelmälle ja tukea yliopistojen ja tutkimuslaitosten tutkimuksellista profiloitumista. Ohjelma tarjoaa yliopistoille ja tutkimuslaitoksille mahdollisuuden palkata määräaikaaisesti ulkomaalaisia tai pitkään ulkomailla työskennelleitä suomalaisia professorin tasoisia tutkijoita tekemään ja edistämään tutkimustyötä. FiDiPro-rahoitus antaa myös mahdollisuuden tukea tutkijakoulujen toimintaa.

Ensisijaisesti rahoitetaan tieteellisesti merkittävillä ja yliopistojen tai tutkimuslaitosten strategisesti keskeisille aloille sijoittuvia huippututkijoita. Vierailevan tutkijan tulee olla kansainvälisesti erityisen ansioitunut tutkija ja kokenut tutkijankouluttaja. Suomessa työskentelyn aikana hänen ensisijainen tehtävänsä on tehdä ja aktiivisesti edistää kansainvälisesti kilpailukykyistä tutkimusta ja näin vahvistaa suomalaisia tutkimusympäristöjä.

FiDiPro-ohjelmaan valittavista hankkeista päättää Akatemian hallitus. FiDiPro-tutkimus-hankkeiden voimavaroista, tehtävistä ja velvollisuuksista sovitaan yhdessä Akatemian, yliopiston tai tutkimuslaitoksen sekä mahdollisten muiden rahoittajien kanssa.

Rahoituksen maksamisen ehtona on, että rahoituksen saava yliopisto tai tutkimuslaitos ja kutsuttava henkilö ovat etukäteen kirjallisesti sopineet palvelussuhteessa syntyvien, patentoitavissa olevien keksintöjen omistusoikeuden siirtämisestä henkilön työnantajana toimivalle suomalaiselle yliopistolle tai tutkimuslaitokselle.

Vieraileva professori sijoittuu suomalaiseen yliopistoon tai tutkimuslaitokseen. Hän voi työskennellä enintään puolet rahoitusajasta ulkomailla. Vierailevan professorin palkka-, matka- yms. kulujen lisäksi Akatemian rahoituksella voidaan kattaa myös

mahdollisesti perustettavan tutkimusryhmän kuluja. Rahoituksen hakijana on yliopisto tai tutkimuslaitos, joka myös osallistuu professorin vierailu- ja tutkimuskulujen kattamiseen. Akatemian myöntämän rahoituskauden kesto on 2-5 vuotta.

3.4. KANSAINVÄLISEN TUTKIMUSYHTEISTYÖN ERITYISRAHOITUS

Akatemia edistää kaikilla rahoitusmuodoillaan suomalaisten tutkijoiden kansainvälistä vuorovaikutusta ja hakeutumista ulkomaisiin yliopistoihin ja tutkimuslaitoksiin sekä pyrkii vahvistamaan ulkomaisten tutkijoiden kiinnostusta suomalaista tutkimusta ja maamme tutkimusympäristöjä kohtaan. Tavoitteena on nostaa tutkimuksen tasoa ja lisätä suomalaisten tutkimusympäristöjen kansainvälisyyttä.

Suomen Akatemialta tutkijan tehtävää tai tutkimushankerahoitusta hakevan tulee esittää hakemuksensa yhteydessä liikkuvuussuunnitelma, jossa kuvataan muun muassa hankkeessa toteutuva suomalaisten ja muiden tutkijoiden kansallinen ja kansainvälinen liikkuvuus.

Suomen Akatemia hyödyntää Eurooppalaisen tutkimusalueen (ERA) tarjoamia mahdollisuuksia aktiivisesti ja monipuolisesti suomalaisen tutkimuksen hyväksi. Tutkimusyhteistyötä edistetään laajemminkin, erityisesti USA:n, Venäjän, Japanin ja sekä Aasian ja Latinalaisen Amerikan kehittyvien maiden tutkimus- ja rahoitusorganisaatioiden kanssa.

Akatemia edistää tutkijoiden kansainvälistä verkostoitumista myös osallistumalla Euroopan unionin, Euroopan tiedesäätiön (ESF), pohjoismaisten järjestöjen, YK:n ja eräiden muiden järjestöjen tutkimusohjelmiin ja verkostoihin sekä tutkimusorganisaatioihin ja -laitoksiin muun muassa maksamalla jäsenosuuksia ja tutkimuskustannuksia. Venäläisten tutkijoiden Suomeen kutsumista varten on erityinen rahoitusmuoto.

Mikäli EU:n rahoittamissa hankkeissa edellytetään, että osa hankkeen kuluista rahoitetaan kansallisesti, Akatemia osallistuu tällaisten hankkeiden kuluihin normaalien rahoitusperiaatteidensa mukaisesti ja ensisijaisesti niiden EU-ohjelmien osalta, joille Akatemia on määrätty kansalliseksi vastuorganisaatioksi.

3.4.1. Kahdenväliset yhteistyösopimukset

Suomen Akatemian tekemiin kahdenvälisiin sopimukseen perustuva tutkimusyhteistyö ja tutkijaliikkuvuus tukevat Akatemian yleisiä tiedepoliittisia tavoitteita. Kahdenvälinen tutkimus- ja rahoitusyhteistyö toteutuu pääosin suunnatuista hauista seuraavina yhteisinä tutkimushankkeina sekä tutkimusohjelmina.

Mikäli sopimukseen perustuva yhteishaku on osa tutkimusohjelmaa, rahoituspäätökset tekee yleensä tutkimusohjelmajaosto noudattaen Akatemian yleisiä ja tutkimusohjelmarahoitusmuodon rahoitusperiaatteita ellei sopimuksesta muuta aiheudu. Muissa yhteishauissa rahoituksesta päättää kansainvälisten yhteishakujen jaosto

noudattaen akatemiahankkeiden rahoitusperiaatteita ellei sopimuksesta muuta aiheudu.

Ulkomailla tapahtuvassa työskentelyssä, tutkijankoulutuksessa ja ulkomaisten tutkijoiden työskentelyssä Suomessa voidaan hyödyntää Akatemian tekemiä kahdenvälisiä sopimuksia. Hallintovirasto antaa tarkemmat ohjeet sopimusten soveltamisesta.

4. OHJEIDEN TAUSTAA

Suomen Akatemian hallitus on Akatemian johtosäännön 1 §:n 1 ja 7 kohtien nojalla antanut tieteellisille toimikunnille, jaostoille ja hallintovirastolle edellä esitetyt ohjeet noudatettaviksi. Ne koskevat lokakuun 2010 haun tai vuoden 2011 aikana toteutettavien hakujen perusteella tehtäviä päätöksiä ellei rahoitusmuodon kohdalla ole toisin mainittu.

Hallintovirasto antaa tarvittaessa tarkemmat määräykset, ohjeet ja tiedotteet tutkimusrahoituksen hakemisesta, määrärahojen käytöstä ja maksamisesta sekä määrärahan saajan raportointivelvollisuudesta.

Määrärahojen myöntämisessä, käyttämisessä, maksamisessa ja käytön valvonnassa otetaan lisäksi huomioon muun muassa:

- Suomen Akatemiasta annettu laki (922/2009) ja asetus (979/2009),
- yliopistolaki (558/2009),
- hallintolaki (434/2003),
- valtion talousarviosta annettu laki (423/1988) ja asetus (1234/1992),
- laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986),
- laki oikeudesta korkeakouluissa tehtäviin keksintöihin (369/2006),
- laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin (656/1967),
- laki yritystuen yleisistä ehdoista (786/1997),
- valtionavustuslaki (688/2001),
- maatalousyrittäjän eläkelaki (1280/2006),
- Komission asetus (EY) N:o 1998 /2006 , EY:n perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan soveltamisesta vähämerkityksiseen tukeen,
- Komission asetus (EY) N:o 800/2008, tiettyjen tukimuotojen toteutamisesta yhteismarkkinoille soveltuviksi perustamissopimuksen 87 ja 88 artiklan mukaisesti,
- valtion talousarviot vuosille 2010 ja 2011,
- Suomen Akatemian opetusministeriön kanssa tekemä tulossopimus ja
- tieteellisten toimikuntien tekemät tulossopimukset

sekä seuraavat Suomen Akatemian hallituksen hyväksymät asiakirjat tai periaatepäätökset:

- Suomen Akatemian kansainvälisen toiminnan strategia (5.2.2008),
- Suomen Akatemian tutkimusohjelmastrategia (9.12.2008),
- Suomen Akatemian tutkimuseettiset ohjeet (25.3.2003),
- Transfer of Grants ("Money follows researcher"); EUROHORCS, (17.11.2004),
- Suomen Akatemian tasa-arvosuunnitelma vuosille 2005-2010, (27.8.2008),
- periaatepäätös tieteellisten seurojen valtionavustusten siirtämisestä Tieteellisten seurain valtuuskunnalle (7.6.2005),
- Suomen Akatemian johtosääntö (8.12.2009),
- Suomen Akatemian strategia (3.10.2006),
- päätös korkeakoulukeksintölain soveltamisesta Suomen Akatemiassa (14.11.2006),
- päätökset Suomessa järjestettäviin kansainvälisiin sekä kansallisiin tieteellisiin konferensseihin ja seminaareihin liittyvien rahoitushakemusten hallinnoinnin siirtämisestä Tieteellisten seurain valtuuskunnalle (13.3.2007 ja 12.6.2007),
- päätös kansallisen tutkimuksen huippuyksikköstrategian linjaamiseksi (22.9.2009) ja
- Suomen Akatemian tutkimusrahoitus vuodelle 2010 ja vastaava asiakirja vuodelle 2011

sekä seuraavat asiakirjat ja päätökset:

- Kokonaiskustannusten laskenta ja niihin perustuva yhteisrahoitus. Kokonaiskustannusmallia yhteisrahoitteisten hankkeiden budjetoinnissa ja seurannassa selvittävän hankkeen loppuraportti. Valtiovarainministeriön työryhmämuistioita 9/2007 ja
- Euroopan unionin komission suositus 11.3.2005 eurooppalaisesta tutkijoiden peruskirjasta ja tutkijoiden työhönoton säännöstöstä.

LIITETAULUKKO 1. TUTKIJANKOULUTUKSEEN JA TYÖSKENTELYYN ULKOMAILLA SEKÄ TUTKIJALIIKKUVUUDEN RAHOITUKSEEN MAKSETTAVAN KUUKAUSIAPURAHAN MITOITUSOHJE

MAA TAI ALUE	Kun tutkija ei saa muuta apurahaa tai palkkaa	Kun tutkija saa muuta apurahaa tai osapalkan	Kun tutkija saa koko palkan
Bulgaria	1 500 €	900-1500 €	500 – 800 €
Latvia	”	”	”
Liettua	”	”	”
Puola	”	”	”
Romania	”	”	”
Slovakia	”	”	”
Slovenia	”	”	”
Tsekinmaa	”	“	”
Unkari	”	”	”
Viro	”	”	”
Argentiina	1 700 €	1 100 – 1700 €	700 – 1 000 €
Australia	”	”	”
Brasilia	”	“	“
Chile	“	“	“
Egypti	“	“	“
Intia	”	”	”
Italia	”	”	”
Kanada	”	”	”
Kiina	”	”	”
Saksa	”	”	”
Taiwan	”	”	”
Ukraina	”	”	”
Valko-Venäjä	”	”	”
Venäjä (ei Moskova)	”	”	”
Alankomaat	2 300 €	1 600 – 2 000 €	900 - 1 400 €
Belgia	”	”	”
Pohjoismaat	”	”	”
Ranska	”	”	”
USA	”	”	”
Sveitsi	”	”	”
Iso-Britannia	2 800 €	1 900 – 2 700 €	1 300 – 1 700 €
Japani	”	”	”
Korean tasavalta	”	”	”
Venäjä (Moskova)	”	”	”
Muut maat	800 – 2 300 €	400 – 1 700 €	0 – 1 000 €

Mikäli tutkija on väitellyt, hänelle maksettavaa täyttä apurahaa voidaan korottaa 15 prosentilla.

Mikäli tutkijalla on huollettavanaan alaikäisiä lapsia, hänelle maksettavaa apurahaa voidaan korottaa enintään 20 prosentilla.

Mikäli paikallinen kustannustaso on poikkeuksellisen korkea, tutkijalle maksettavaa täyttä apurahaa voidaan korottaa enintään 20 prosentilla.

Valuuttakurssien poikkeukselliset muutokset voidaan ottaa huomioon apurahan suuruutta määritettäessä.

Apurahojen mitoituksessa on otettu huomioon apurahansaajan tarve järjestää eläke-, tapaturma- ja henkivakuutusturvansa.

LIITETAULUKKO 2. SUOMESSA TYÖSKENTELEVILLE ULKOMAISILLE TUTKIJOILLE MAKSETTAVIEN APURAHOJEN MITOITUSOHJE

<i>Lyhytaikaiset vierailut:</i>

Apuraha majoituskorvauksineen 60 – 190 euroa / vrk (sisältää 35 euron henkilökohtaisen apurahan ja enimmillään 155 euron majoituskulut)

<i>Yli kuukauden vierailut majoituskorvauksineen:</i>

Maisteri tai vastaava taso	1 500 – 1 700 euroa / kk
Tohtori tai vastaava taso	1 700 – 2 400 euroa / kk
Professori	2 400 – 4 000 euroa / kk

Eriyisen korkeatasoiselle vierailevalle professorille voidaan maksaa myös tässä ilmoitettua suurempaa apurahaa.

Apurahojen mitoituksessa on otettu huomioon apurahansaajan tarve järjestää eläke-, tapaturma- ja henkivakuutusturvansa.